

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ (AKM)

Prof. Dr. İsmet AKA

Bu değerli, simgeleşmiş bina yıkılmadan onarıp geliştirilebilir ve geliştirilmelidir.

Bir süredir, Kültür Bakanlığı'nın başlattığı AKM'yi yıkma kampanyası gündemde kalıyor ve çeşitli kurum ve kişilerin konunun tartışmasına değişik açılardan katıldığı görülüyor. Kanımızca AKM'nin binası ile uğraşmak, asıl amacı gizlemek için yapılan bir saptırmadır. Bina yıkılırsa arsası çevresiyle birlikte değerlendirilecek ve son zamanlardaki öteki örneklerde olduğu gibi yüksek bedelle satılarak **kaynak** sağlanacaktır.

Bu nedenle konuyu yalnız, mesleğimizle ilgili olan, teknik açıdan değil, gerçek nedenleri ile irdeleyerek ele almak zorunluluğu vardır.

Kültür Bakanlığı, gerekçesi sonradan belirlenmek üzere AKM'yi yıkma kararı almıştır. Ancak bina Koruma Kurulu kararı ile tescillidir, önce bunun kaldırılması gereklidir. Bu amaçla başvuru 2 numaralı Koruma Kurulu, tescili kaldırmak için gerekçe arayarak işe başlamıştır. Binanın deprem dayanımının tespiti, 35 yıllık kazanların çürümüş olması, yangın merdiveni bulunmaması, genellikle bir eskime olduğu gibi kusurlar görülüyor ve bunun yerine yapılacak olan tesisin avan projesinin istenmesine karar veriliyor.

Bundan sonra Kültür Bakanlığı binayı Sakarya Üniversitesi'ne ve İstanbul Bayındırlık Müdürlüğü'ne inceleterek deprem dayanımı hakkında raporlar almış, bu raporlarda yıkmaktan söz edilmemesine karşın yıkılmasında ısrar etmiş, konuyu TBMM'ye taşımıştır.

AKM'nin, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun kültür varlığı sayılmak için öngördüğü nitelikleri taşıdığı, Mimarlar Odası'nın 21 Şubat 2007 tarihli basın açıklamasında ayrıntılı olarak ele alınmakta, "Zaman, Nitelik ve Mekân" boyutları açısından değerlendirilerek uygun olduğu belirtilmektedir. Aynı basın açıklaması, AKM'nin, taşıdığı değerleri; "Belge, Kimlik, Mimari, İşlevsel ve Ekonomik, Süreklilik, Anı, Simge, Özgünlük" değerleri olarak sıralayıp ayrıntılı bilgi vermektedir.

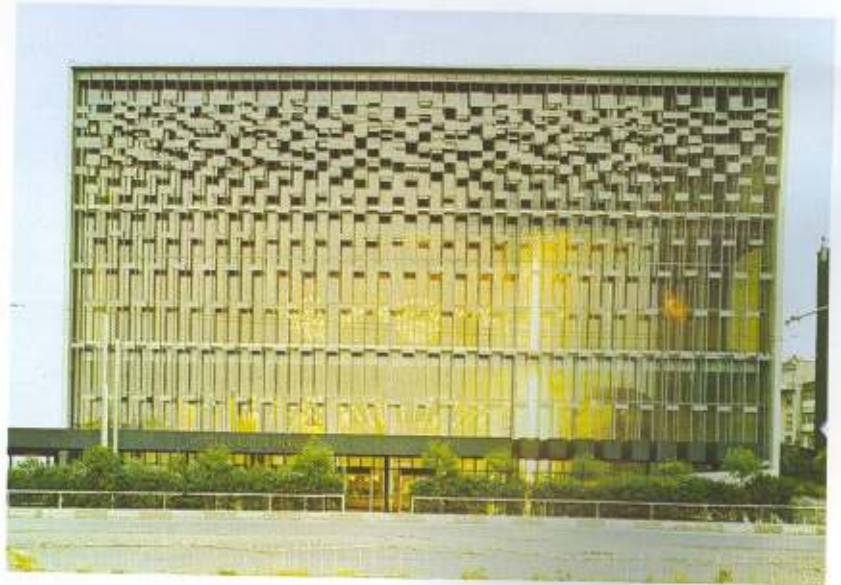
AKM, 24x25=600 m² alanında, 40 m yükseklikte bir ön sahne ve bunu tamamlayan iki yan, bir arka sahne düzenine sahiptir. Sahne döşemesi, yükseklik ve eğimleri değişebilen

podyumlarla her türlü gösteriye olanak sağlayabilir. Türkiye'de tek ve dış ülkelerde de benzeri sayılı olan bu sahnesi de AKM'nin seçkin bir Kültür Merkezi olmasını sağlayan değerleri arasındadır.

İnşaat Mühendisleri Odası tarafından 50 yılda 50 eser seçimi için oluşturulan jürinin AKM'yi de seçmesi binanın önemini ve değerini belirten ayrı bir olgudur.

Bu açıklamalardan görüldüğü gibi, AKM, kültür varlığı olarak tescil açısından gerekli niteliklere sahip olduğundan tescilin kaldırılması için tek çare olarak buldukları deprem güvenliğinin yetersiz olduğu savına başvurulmuştur.

1946 yılında inşa edilmeye başlanan AKM'nin seyirci salonunun bulunduğu büyük bloka ait betonarme projesinin o tarihte yürürlükte olan yönetmeliklere uygun olarak düzenlendiği, yatay yük olarak, düşey yükün 0.10 u + rüzgâr yükünün yarısı alındığı, çelik emniyet gerilmesinin 1200 Kg/cm² alınıp deprem

etkilerinde %25 arttığı, görülmektedir. 1957 yılına kadar betonarme iskelet durumunda açıkta bekleyen yapı yeniden ele alındığında, dış etkenlerle, daha çok don etkisi ile özellikle kolon diplerinde bozulmalar görüldüğünden, bütün kolonlardaki bozuk betonlar temizlendikten sonra, mantolama yolu ile güçlendirilmiştir. Böylece binanın deprem güvenliği de artırılmış olmaktadır. Büyük ve önemli girişlerde yüklemeye deney yapılarak güvenli oldukları saptanmıştır. Yeni inşa edilen bloklar da inşa edildikleri günün yönetmeliklerine uygun olarak projelendirilmiştir. 1957 yılından inşaatın bitimine kadar inşaat mühendisliği ile ilgili işlerin çoğunda projeci ve danışman olarak görev aldığım yapının uygulamasında, şantiyedeki büroda görevli bütün teknik elemanların, başta projenin yürütücüsü Dr. Mimar Hayati TABANLIOĞLU olmak üzere, büyük bir dikkat ve özenle çalıştıklarına, mümkün olan en ileri ve uygun teknolojinin kullanıldığına tanık olmakta, bir mühendis olarak büyük bir memnuluk duyduğumu belirtmek isterim.

Kültür varlığı olarak korunması gerekli görülen, bu amaçla tescil edilen yapıların hepsinin inşa edildikleri günün koşullarına, yönetmeliklerine uyabilecekleri açıktır. Bunlar arasında, eski deprem yönetmeliklerine göre projelendirilmiş olanlardan daha çok, deprem etkilerinin hiç düşünülmediği dönemlere ait olanlar yer almaktadır. Çok sayıdaki örnekleri herkes bilmektedir. Böyle yapılar için yeni yönetmelik koşullarını aramak, boşuna uğraş vermek olur. Yapılacak olan, bu yapıların bakımını aksatmamak, sürekli gözlem altında tutmak, gerekli görülürse onarım ve güçlendirme işlemine girişmektir.

AKM binasının deprem güvenliğini araştırmak için, İstanbul'da çok sayıda üniversite bulunduğundan olsa gerek, uzaktan Sakarya Üniversitesi

seçilerek bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporun ciddi bir çalışma ürünü olduğu, bugün yürürlükte olan yönetmeliklere göre inceleme ve hesaplar yapıldığı görülmektedir. Ancak bu raporun "Bina, 2007 Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan kriterleri sağlamamıştır" olarak belirtilen sonucu önceden bilinen, sürpriz olmayan bir olgudur. Bu araştırmada binadaki betonların C20 ve C18 kalitesinde bulunması, zamanında iyi beton yapıldığına işaret etmektedir. Betonarme iskeleti 1946-1965 yılları arasında inşa edilmiş bir yapının 2007 yönetmeliğine uygun olmayacağı araştırma yapmadan da bellidir. Bu yola gidilecek olursa eski yönetmeliklere göre inşa edilen ve hele deprem yönetmeliklerinin adı bile bilinmeyen dönemler ait, kültür varlığı olarak tescilli çok sayıdaki önemli, değerli yapıların geleceği tehlikeye düşer.

Kültür varlığı olarak değerlendirilen yapıların, yeni deprem yönetmeliklerine göre, sonucu belli araştırmaların yapılması yerine, deprem davranışları incelenerek, tehlike derecesinin tespiti ve gerekli durumlarda gereken elemanlarının güçlendirilmesi yoluna gidilmelidir. Ayrıca, bu değerli binaların bakımlarının sürekli olarak yapılması, görülen arızaların hemen giderilmesi gereklidir.

AKM uzun yıllar bakım yapılmadan, zorunlu görülen çok küçük onarımlar dışında eskimeye terk edilmiştir. Biriken onarım gereksinimi için yanıltıcı, yenisini yapmaktan daha pahalı olacağı izlenimi vermeyi amaçlayan abartılı maliyet değerleri gösterilmektedir. Bir hesaba göre, onarım için gerekli olduğu söylenen ödenek, alana bölündüğünde çok abartılı bir değer olarak, m²'ye 2.500 dolar düşmektedir. İlgililerin yıkmak yerine, onarımı, geliştirmeyi düşünmeleri dileğiyle.

